

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДВНЗ «ХЕРСОНСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ» КАФЕДРА ОБЛІКУ І
ОПОДАТКУВАННЯ

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
Й ОПОДАТКУВАННЯ РОЗВИТКУ
СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ
ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ**

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

Херсон – 2019

Рекомендовано до друку Вченою радою ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет» (протокол №10 від 30 травня 2019 р.)

Рецензенти:

Коцупатрій

Михайло Миколайович – кандидат економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку, контролю та оподаткування агробізнесу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Плаксієнко

Валерій Якович

– доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку Полтавської державної аграрної академії

Рунчева

Наталія Вікторівна

– доктор економічних наук, проректор з науково-педагогічної та наукової роботи Бердянського університету менеджменту і бізнесу

О-16 Обліково-аналітичне забезпечення й оподаткування розвитку суб'єктів агробізнесу та сільських територій: [колективна монографія] / за заг. ред. Мармуль Л. О. — Херсон: Айлант, 2019. — 334 с.
ISBN 978-966-630-227-7

У колективній монографії розглядаються теоретичні та практичні основи сучасних трансформацій системи обліку і оподаткування, досліджено стан та напрями підвищення якості контролю й професійного аудиту, проаналізовано прикладні аспекти регулювання соціально-економічного розвитку агропромислового сектору та інфраструктури сільських територій.

Видання передбачене для науковців і практиків у сфері бухгалтерського обліку і оподаткування, керівників і фахівців підприємств, здобувачів закладів вищої освіти.

УДК 336.221:338.43

ISBN 978-966-630-227-7

© Мармуль Л. О., 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

(Ю.Є. Кирилов, д.е.н., ректор, Л.О. Мармуль, д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»)..... 7

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ 8

- 1.1. Удосконалення порядку формування та обліку податку на доходи фізичних осіб як важливої складової податкової системи
(Мармуль Л.О. д.е.н., професор, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», Новак Н.П. д.е.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет») 8
- 1.2. Застосування сучасних засобів платежу з урахуванням вимог інформаційного суспільства
(Петренко В.С. д.е.н. доцент, ДВНЗ «Херсонський державний університет», Карнаушенко А.С. к.е.н., асистент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет») 14
- 1.3. Удосконалення системи обліково-фінансової звітності сільськогосподарських кооперативів за міжнародними стандартами
(Кучеренко С.Ю. к.е.н, доцент, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», Леваєва Л.Ю. к.е.н, доцент, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», Кучеренко М.А. ст. викладач, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди») 25
- 1.4. Поетапне реформування та удосконалення Податкової системи України
(Круковська О.В. к.е.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет») 32
- 1.5. Сучасні аспекти оподаткування діяльності сільськогосподарських товаровиробників в поточному році
(Подаков Є.С. к.е.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет») 39
- 1.6. Тенденції державної підтримки аграрної сфери в сучасних умовах
(Пристемський О.С. к.е.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»)..... 48
- 1.7. Облікові і податкові нюанси створення та функціонування об'єднань співвласників багатоквартирних будинків
(Скрипник С.В. к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет») 60
- 1.8. Шляхи організації бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів
(Степаненко Н.В. к.с.-г.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет») 73

1.9. Практичні аспекти оподаткування аграрних формувань та впровадження сучасних інформаційних технологій при розрахунках з бюджетом (Шепель І.В. к.е.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»).....	82
1.10. Теоретичні та методичні основи організації обліку грошових коштів (Пристемський О.С. к.е.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», Андрієць Т.Г. магістрант, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»)	101
1.11. Оцінка виконання зобов'язань у процесі постачальницької діяльності (Сакун А.Ж. к.е.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», Белка В.О. магістрант, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»)	112
1.12. Вдосконалення облікової практики виробничих запасів сільськогосподарських підприємств (Сакун А.Ж. к.е.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», Паладій Н.Є. магістрант, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»)	120
1.13. Обліково-інформаційне забезпечення формування фінансових результатів діяльності підприємства (Скрипник С.В. к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування ДВНЗ«Херсонський державний аграрний університет», Стрихар О. магістрант ДВНЗ«Херсонський державний аграрний університет»)	127

РОЗДІЛ 2.

ПРОБЛЕМИ ТА ЗАВДАННЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЯКОСТІ СУЧАСНОГО КОНТРОЛЮ Й ПРОФЕСІЙНОГО АУДИТУ

2.1. Обґрунтування та використання інструментів регламентації формалізації у здійсненні контролінгу як системи управління розвитком культурно-мистецьких закладів сільських територій (Ігнатенко М.М. д.е.н., професор, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», Жучінський О.Ю. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»).....	138
2.2. Обліково-аналітичний інструментарій контролінгу маркетинг-менеджменту сімейних фермерських господарств (Боліла С.Ю. к.с-г.н., доцент ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», Осадчук І.В. к.с-г.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»).....	143
2.3. Відповідальність за порушення трудового законодавства та оплати праці (Коваль С.В. к.е.н., доцент ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»).....	152

2.4. Оцінка системи внутрішнього контролю забезпечення виконання зобов'язань на аграрних підприємствах (Сакун А.Ж. к.е.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»)	163
2.5. Організація і методика контролю поточних біологічних активів тваринництва (Самайчук С.І. к.е.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»)	173
2.6. Порядок організації внутрішньогосподарського контролю аграрних підприємств (Шепель І.В. к.е.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», Підковенко А. магістрант, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»)	179
2.7. Контроль за витратами в тваринництві на основі відхилень від норм (Шепель І.В. к.е.н., доцент ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», Чир'єва І.В. магістрант ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»)	190

РОЗДІЛ 3.

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ Й ОБГРУНТУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ

ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	201
3.1. Підходи та критерії діагностики конкурентоспроможності аграрних підприємств (Кирилов Ю.Є. д. е. н., професор ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», Грановська В.Г. к. е. н., доцент ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»)	201
3.2. Концептуальні засади формування системи управління комплексним розвитком галузі рисівництва в Україні (Морозов Р. В. д.е.н., професор. ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»).....	213
3.3. Аналіз ефективності функціонування підприємств продовольчої сфери (Мохненко А.С. д.е.н., професор ДВНЗ «Херсонський державний університет», Федорчук О.М. к.е.н., доцент ДВНЗ «Херсонський державний університет», Протосвіцька О.І. аспірант ПВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права»).....	223
3.4. Регуляторні впливи на формування пропозиції продукції аграрних підприємств в дотриманні продовольчої безпеки (Пилипенко К.А. д.е.н., доцент кафедри організації обліку та аудиту Полтавської державної аграрної академії м. Полтава, Україна).....	235
3.5. Регулювання механізмів публічно-приватного партнерства у сфері розвитку сільських територій України (Губа М.І. к.е.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», Карташова О.Г. к.е.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»)	246

3.6. Організаційно-економічний механізм управління якістю аграрної продукції (Ковтун В.А. к. с.-г. н., доцент ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»).....	256
3.7. Удосконалення процесу аналізу управління агробізнесом за допомогою достатніх умов оптимальності (Лобода О.М. к.т.н. доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», Кавун Г.М. ст. викладач, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»).....	266
3.8. Аналіз і обґрунтування розвитку суб'єктів агробізнесу в Україні (Минкіна Г.О. к.с.-г.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», Минкін М.В. к.с.-г.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»)	274
3.9. Місце сільського зеленого туризму у вдосконаленні діяльності та розвитку аграрних підприємств (Романюк І.А. к.е.н., асистент, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка)	283
3.10. Теоретичні та прикладні аспекти розвитку конкурентоспроможності підприємств галузі садівництва (Рудік Н.М. к.с.-г.н., доцент, ДВНЗ«Херсонський державний аграрний університет»).....	292
3.11. Управління підготовчим відділенням закладу вищої освіти як психолого-педагогічна проблема (Фатєєва Е.М. к.пед.н., доцент ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»)	304
3.12. Економічна ефективність інвестицій у виноградарсько-виноробній галузі (Панкратьєва Т.Л. ст.викладач, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»).....	316
3.13. Організаційно-економічні напрямки вдосконалення управління збутовою діяльністю (Пантюк І.П. аспірант, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»).....	326

1.6. Тенденції державної підтримки аграрної сфери в сучасних умовах

Важливою для забезпечення фінансової безпеки розвитку аграрної сфери варто назвати державну підтримку, що здійснюється, як логічне продовження державної політики сприяння розвитку сільського господарства, яка б дозволяла ефективно функціонувати господарюючим суб'єктам. Варто наголосити, що забезпечення фінансової безпеки сільського господарства знаходиться у тісному взаємозв'язку із продовольчою безпекою країни, що має важливе значення в умовах фінансово-економічних дисбалансів [1].

Одним із важливих фінансових документів країни, в якому відображено вплив держави на стан фінансової безпеки галузі, варто назвати державний бюджет, при формуванні якого враховуються також і потреби різних галузей національної економіки, у тому числі і сільського господарства. Аналіз даних виявив, що протягом 2013-2016 рр. (дані за 2016 р. наведено відповідно до планових показників державного бюджету) для фінансової підтримки розвитку сільського господарства надано державним бюджетом Міністерству аграрної політики та продовольства України в середньому 4,7 млрд грн бюджетних видатків, а їх обсяг знизився відносно базового року на 82,9%, становив 1488,2 млн грн. Відповідно до запланованих видатків державного бюджету України, головними напрямками видатків Міністерства аграрної політики та продовольства України є «фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів», на яку заплановано у 2015-2016 рр. 300 млн грн. Слід зауважити, що дана програма мала високу ефективність при її впровадженні у минулі роки, а тому даний досвід було використано і у даний період.

Значно скоротились у 2014-2016 рр. видатки за програмою «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі», обсяг якої у 2013 р. становив 96,8 млн грн, а у наступні роки було передбачено 5 млн грн. Вагома роль надана витратам Аграрного фонду. Так, за програмою «Витрати Аграрного фонду пов'язані з комплексом заходів із зберігання, перевезення, переробки та експортом об'єктів державного цінового регулювання державного інтервенційного фонду» протягом 2014-2016 рр. надано 100 млн грн, що на 80% менше ніж у 2013 р., обсяг якого становив 500 млн грн. У 2015-2016 рр. не передбачено бюджетних видатків для «Державної підтримки розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними», обсяги якої у 2013-2014 рр. становили 100 млн грн. Також різкого скорочення зазнала «Державна підтримка галузі тваринництва», обсяг якої у 2013 р. становив 650 млн грн, а у 2016 р.

передбачено 50 млн грн. Зауважимо, що попри значне скорочення бюджетної підтримки розвитку сільського господарства України вдається забезпечити його ефективне функціонування, що віддзеркалюється на стані його фінансової безпеки розвитку галузі [5].

Сільське господарство України відрізняється високою залежністю від державних видатків, що пов'язано із надмірною часто необґрунтованою опікою галузі. Також однією із характеристик державної підтримки вітчизняного виробництва, крім іншого, варто назвати лобізм інтересів окремих учасників або агрохолдингів, які ініціюють прийняття певних законодавчих актів, що носять переважно не системно-стратегічний, а ситуаційний характер [7]. Порушення рівноваги розвитку вітчизняного аграрного ринку призведе до погіршення стану продовольчої безпеки національної економіки в цілому та фінансової безпеки розвитку сільського господарства. Формування раціональної аграрної політики за таких умов набуває особливої актуальності. Разом з тим варто зосередити увагу на визначенні стану державної підтримки галузі, направленої на забезпечення фінансової безпеки як господарюючих суб'єктів, так і галузі.

За даними різних аналітиків, зокрема WorldwideGovernanceIndicators Світового банку [3], Україна входить до топ-10 за найбільшими обсягами державних видатків у ВВП за підсумками 2014 р. (рис. 1).

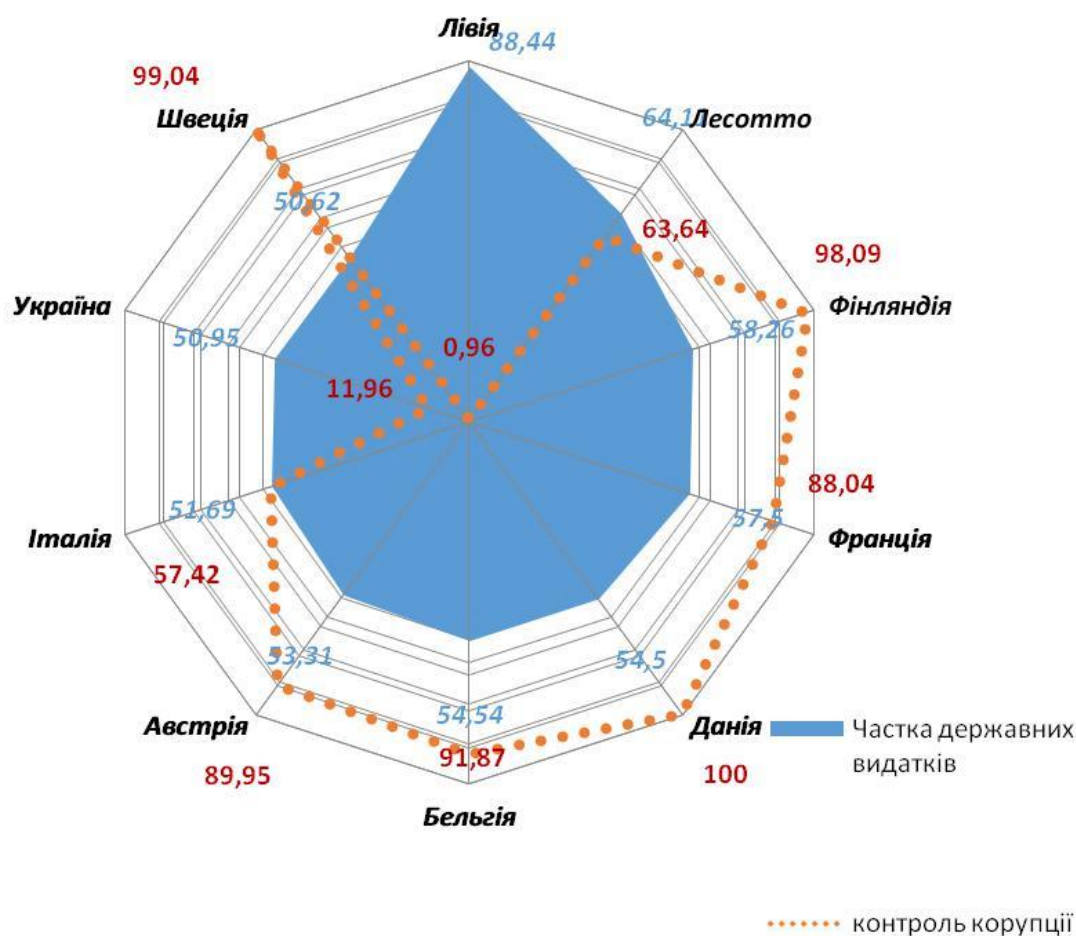

Рис. 1. Частка державних видатків у ВВП країни та контроль корупції, %

Так, частка державних видатків Данії на 3,55% більшою ніж в Україні, рівень

якої становив 50,95% ВВП, але за рівнем контролю корупції наша країна має найнижчі показники, а саме 11,96 %, тоді як показник Данії становить 100%. Відповідно, виділяючи відносно однакову частку ВВП країни, отримуємо різний результат від використання коштів.

Особливу увагу варто приділити визначенню раціональної частки державних видатків загалом та на розвиток сільського господарства, зокрема. Державні видатки можуть зростати до тієї межі, коли кожна одиниця державних видатків приносить одиницю ВВП, за умови подальшого їх зростання відбувається ситуація неефективного використання державних видатків, а саме: кожна фінансова одиниця, яка надходить з економіки країни в бюджет у вигляді податків, приносить у вигляді державних видатків менше користі, аніж у випадку його інвестування [11].

підтримку даної тези виступає політик та економіст із США Річард Армі, який, провівши емпіричні дослідження, сформував графічне відображення співвідношення державних витрат та темпів зростання економіки країни, яке нині називають «кривою Армі» (рис. 2). Необхідно зазначити, що в деяких джерелах зустрічається також назва «крива Армі-Рана», стверджуючи, що її автором є також Річард Ран (RichardRahn). Детальний аналіз виявленої авторами залежності свідчить, що при зростанні державних видатків на певному етапі призводить до зниження розвитку країни та порушення фінансової безпеки, як на національному рівні, так і на галузевому.

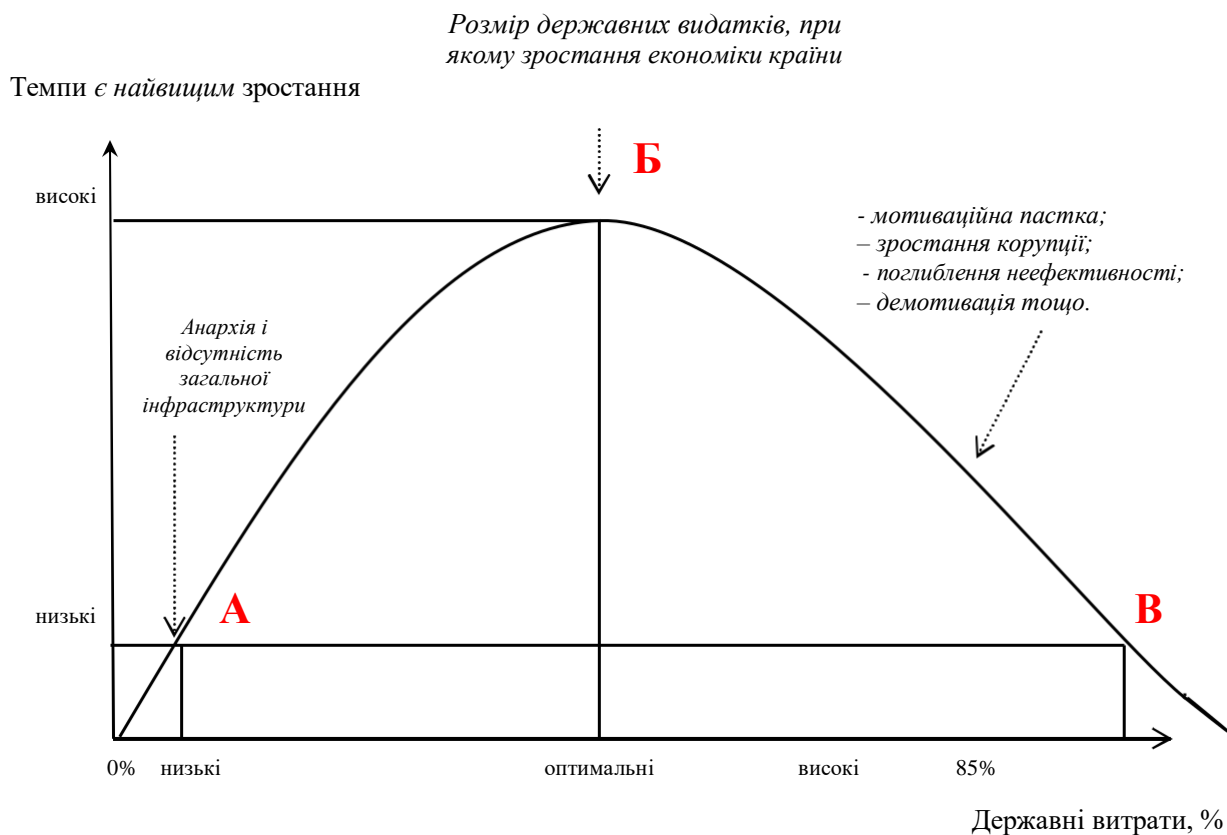

Рис. 2. Крива Армі-Рана

Враховуючи, що економічний розвиток має свої особливості, у кожній країні встановлено свій рівень державних видатків на розвиток. Для США таким

оптимальним рівнем державних видатків є 20% ВВП, для європейських країн діапазон становить 36-42%, а відхилення на 10% від зазначеного рівня призводить до зниження темпу розвитку на 2,1%. Відповідно, даний досвід потребує забезпечення фінансової безпеки розвитку сільського господарства, як домінуючого сектора вітчизняної економіки.

Державна підтримка сільського господарства України протягом 2012-2016 рр. мала загальну динаміку до зростання і відносно 2012 р. її обсяг збільшився у 3,5 рази, а у порівнянні з 2015 р. – у 2,3 рази.

Натомість значно знизився обсяг такої підтримки за рахунок бюджетних дотацій, який у 2012 р. становив 1,3 млрд грн, а у 2016 р. 198,7 млн грн, що засвідчує падіння більш ніж у 6 разів, або на 84,1%. Звернемо увагу, що у 2013 р. відбулося значне скорочення бюджетних дотацій (від 1252,4 млн грн до 683,9 млн грн), у 2013-2014 рр. спостерігалася стабільність показників, а в наступних періодах – значне падіння (майже вдвічі відносно попереднього періоду). За рахунок зниження бюджетних дотацій значено скоротився обсяг загальної державної підтримки виробництва продукції рослинництва (від 429,2 млн грн до 23,4 млн грн), середній рівень якої становив 174,4 млн грн.; для підтримки розвитку тваринництва було виділено у 2012 р. 264,9 млн грн, а у 2016 р. – 140,4 млн грн, що на 36,9% менше, ніж у 2015 р. та на 47%, ніж у базовому році.

На відміну від державної підтримки за рахунок бюджетних дотацій, обсяг бюджетної підтримки сільського господарства за рахунок податку на додану вартість (ПДВ) має чітку тенденцію до зростання і віддзеркалюється на показниках фінансової безпеки галузі й її розвитку. Крім того, протягом 2012-2016 рр. обсяг підтримки за рахунок ПДВ збільшився у 4,9 разів: від 3,1 млрд грн до 15,2 млрд грн. Варто звернути увагу, що дана динаміка характеризується також тим, що протягом 2010-2016 рр. саме ПДВ вважається «основним непрямим бюджетоутворюючим податком України», а вітчизняна система оподаткування за останні роки розвивається відповідно європейському тренду [3, с. 257]. Протягом 2010-2016 рр. зростає питома вага ПДВ у сукупних податкових надходженнях і частка ПДВ у 2016 р. становить 54%.

Україні наразі склалася складна фінансова ситуація, яка, безумовно, має негативний вплив на фінансову безпеку розвитку сільського господарства. За даних умов зростає залежність вітчизняної економічної системи від зовнішніх кредиторів, серед яких слід відзначити Міжнародний валютний фонд (МВФ), який вимагає зміни тих чи інших умов діючої системи фінансової підтримки, а саме: відміни діючого механізму відшкодування ПДВ і переведення господарюючих суб'єктів сільського господарства на загальну систему оподаткування. Мотивуючи необхідністю дотримання вимог МВФ, Уряд України пропонує залишити без змін існуючий режим непрямого оподаткування для сільськогосподарських підприємств за умови отримання виручки від реалізації сільськогосподарської продукції не більше 50 млн грн на рік та наявного обсягу земельного банку не більше 10 тис. га

Варто зауважити на обґрунтованій критиці з боку міжнародної організації до спеціального режиму сплати ПДВ, що підтверджується дослідженнями українських вчених. У сучасних умовах даний механізм підлягає зловживанню з боку суб'єктів господарювання, оскільки цільове використання отриманих фінансових ресурсів господарюючими суб'єктами порушено, контроль з боку відповідних органів

відсутній, існують складності у поверненні, а також відомі факти інших злочинних схем [5].

Неефективність підтримки призвела до того, що Кабінет Міністрів України ініціював змінити режим накопичення ПДВ. Так, наприклад пропонується запровадити сільськогосподарським товаровиробникам внести обов'язкову сплату даного податку за відповідний податковий період до Державної казначейської служби (на спецрахунки у територіальних відділеннях), а у кінці року перераховувати акумульовану таким чином суму ПДВ на рахунки відповідного господарюючого суб'єкта (у формі дотацій за відповідними деклараціями). Крім того, пропонуються також такі зміни діючого режиму сплати непрямого податку для підприємств галузі:

- відміна спеціального режиму непрямого оподаткування сільськогосподарських виробників та одночасне підвищення ставки ПДВ на операції з реалізації продуктів харчування на 5%, що забезпечить накопичення фінансових ресурсів для виплати прямої бюджетної підтримки господарюючим суб'єктам галузі;

- перерозподіл накопиченого сільськогосподарськими підприємствами ПДВ у співвідношенні 80%/20% відповідно на користь платника та державного бюджету;

- добровільна відмова підприємств сільського господарства від державної підтримки. За таких умов агрохолдинги й великі сільськогосподарські підприємства перейдуть на загальну систему оподаткування, а сільськогосподарські підприємства із площею землекористування до 10 тис. га та річною виручкою від реалізації до 50 млн грн. підлягатимуть сплаті єдиного податку (ставка оподаткування від 0,3% до 1,0% від нормативної грошової оцінки земельних угідь сільськогосподарського призначення);

- суми ПДВ, отримані при експорті зернових і технічних культур з 2016 р. не відшкодовуватимуться з бюджету [10; 5] (рис. 3)

Незважаючи на вагому аргументацію необхідності змін до існуючого порядку сплати ПДВ сільськогосподарськими підприємствами, необхідно звернути увагу на наступні моменти. Запропонований порядок перерахунку суми податку ПДВ до Державної казначейської служби позбавить сільськогосподарські підприємства значної частини фінансових ресурсів, що негативно вплине та фінансову безпеку розвитку як господарюючих суб'єктів, так і галузі, оскільки недостатність необхідного обсягу грошових коштів знижує платоспроможність та фінансову незалежність підприємств у найбільш несприятливий для товаровиробників час, що спонукає до необхідності враховувати особливості сільськогосподарського виробництва (сезонність витрат та періоди отримання виручки) при запровадженні даної схеми сплати ПДВ [8].

Акумулювання фінансових ресурсів для виплати прямої бюджетної підтримки шляхом збільшення ставки ПДВ на операції з реалізації продуктів харчування, на нашу думку, не мають обґрунтованості з багатьох причин.

По-перше, це спричинить зростання ціни реалізації, що знизить рівень продовольчої безпеки країни. По-друге, – механізм розподілу прямої державної підтримки не може охопити значну частку підприємств, він націлений на підтримання певних підгалузей сільського господарства, а також передбачає фінансування на конкурсних засадах. По-третє, накопичені таким чином фінансові

ресурси матимуть цільове призначення для підтримки певних державних програм, тоді як для поточних витрат і підтримання рівня фінансової безпеки галузі матимуть несуттєвий вплив.

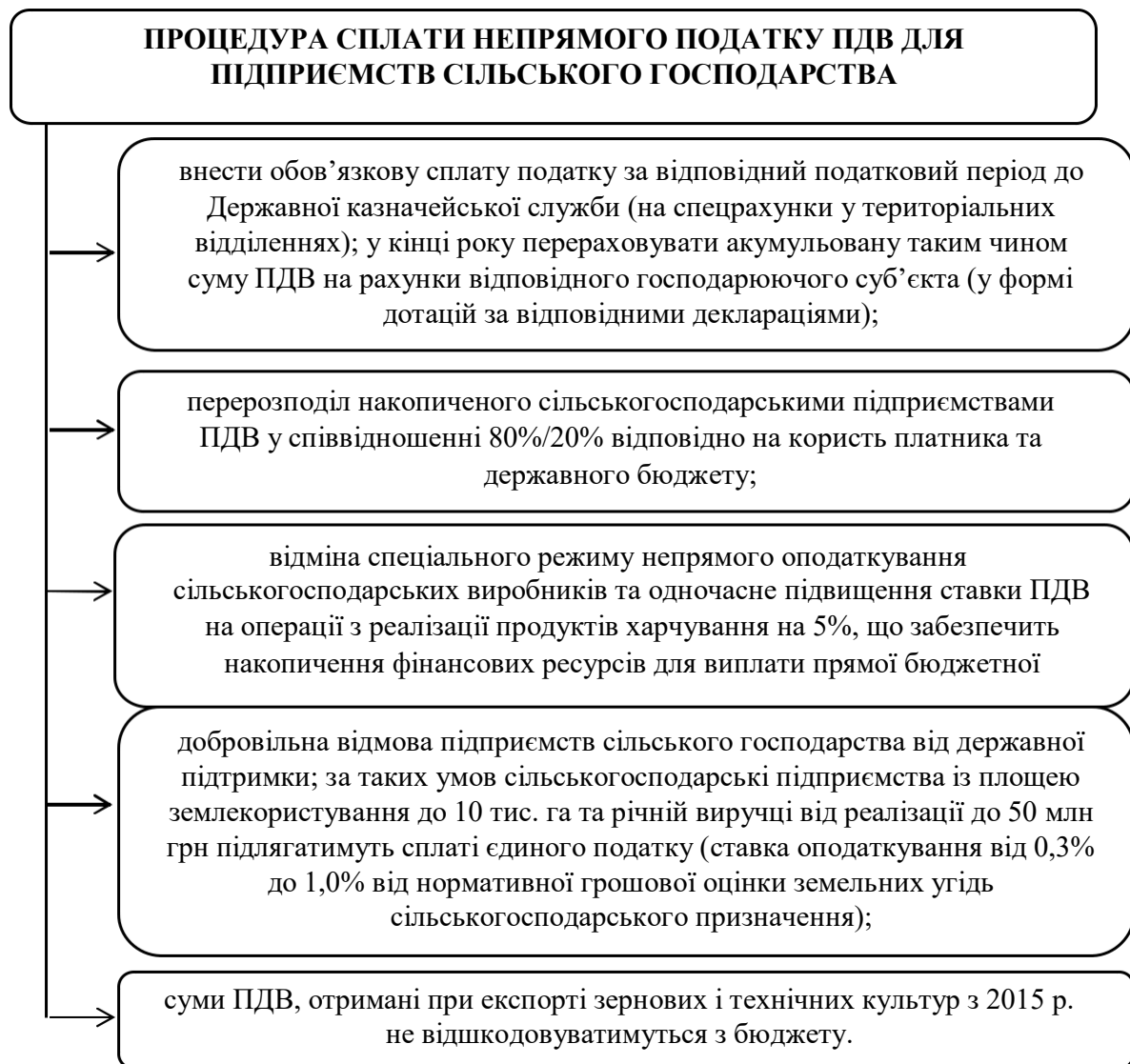

Рис. 3. Можливі варіанти сплати ПДВ сільськогосподарськими виробниками (ініційовані Кабінетом міністрів України та Міністерством аграрної політики та продовольства)

На нашу думку, запровадження діючого механізму сплати ПДВ сільськогосподарськими підприємствами за принципом перерахування 20% суми до державного бюджету сприятиме поданню невірних даних господарюючими суб'єктами про обсяги сплати даного податку. Також це може призвести до зниження обсягів фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, необхідних для здійснення господарської діяльності [9].

Зміну порядку нарахування та сплати ПДВ сільськогосподарськими підприємствами за відповідними категоріями відносно площ землекористування та обсягу річної виручки від реалізації ми вважаємо недосконалою. Зауважимо, що першим шляхом для невиконання існуючого порядку можна назвати створення дочірніх сільськогосподарських підприємств, з поділом одного великого підприємства на низку філій та приватних підприємців, що дозволить знизити як

площу, так і виручку такого господарюючого суб'єкта. Сплата ПДВ, відповідно до нормативної грошової оцінки земельних угідь сільськогосподарського призначення, не може мати місце, оскільки стан таких земель не однаковий, а, відповідно, оцінювати їх за однаковим принципом, на нашу думку, є недоречним. До того ж, виникають сумніви стосовно такої оцінки: ким вона буде проводитись, на якому рівні буде визначатись (районному, обласному чи державному рівнях), яким чином буде проводитись контроль якості оцінки тощо [6].

Окремо варто акцентувати увагу на обмеженні обсягів ПДВ для експортних операцій окремих сільськогосподарських культур. На нашу думку, для фінансової безпеки розвитку сільського господарства такі зміни матимуть негативний вплив, оскільки: значно знизяться обсяги експорту сільськогосподарської продукції, що вплине на надходження валютної виручки в країну, значення вітчизняної аграрної галузі для розвитку світової економіки; враховуючи, що у більшості випадків сільськогосподарські виробники експортують дану продукцію через трейдерів, такі зміни призведуть до зниження виручки від реалізації, а також на закупівельної ціни продукції [8].

Зважаючи на окреслені недоліки запропонованих змін до діючої процедури сплати ПДВ сільськогосподарськими виробниками, вважаємо доцільним залишити діючий режим, але підтримуємо необхідність введення обмежень щодо відшкодування ПДВ для великих сільськогосподарських підприємств. Крім цього, доцільним є адаптація провідного зарубіжного досвіду із застосування інструментів бюджетної підтримки, таких як бюджетна субсидія, бюджетний грант та державні гарантії залучення кредитів від комерційних банківських установ (рис. 4).

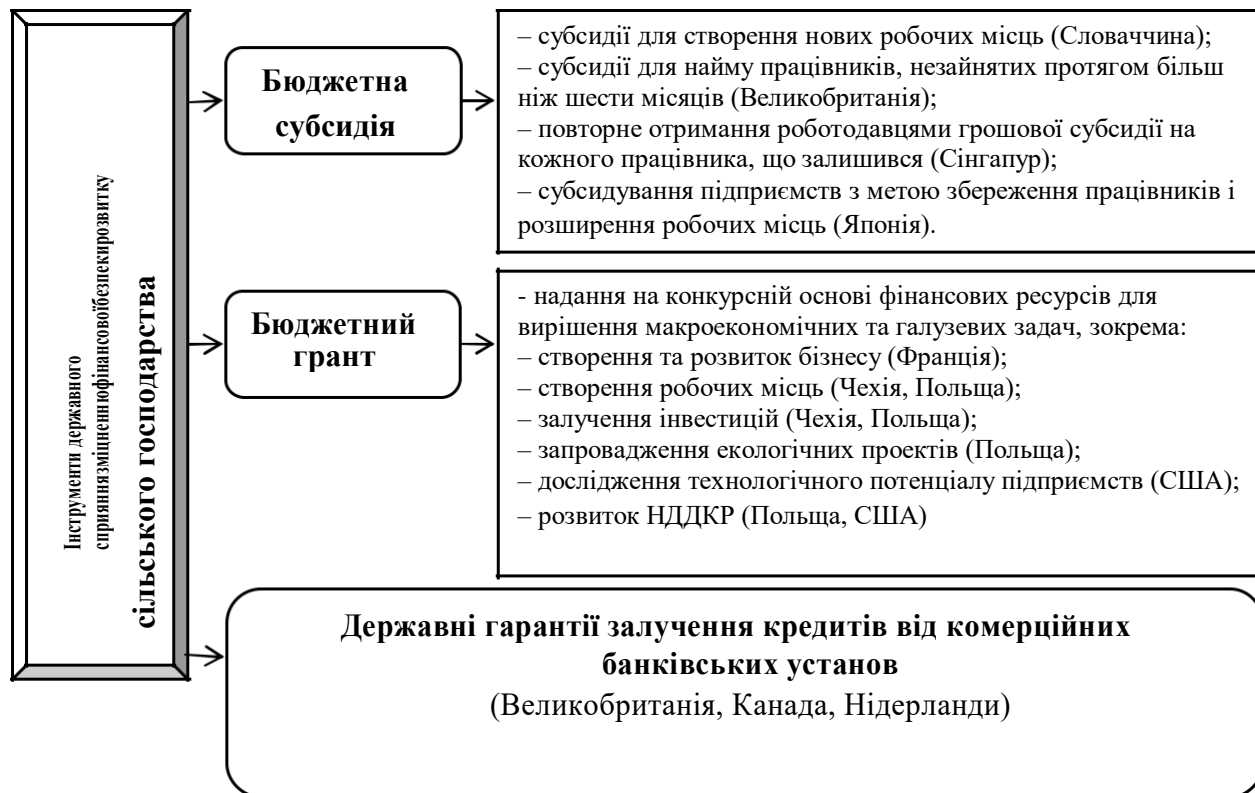

Рис. 4. Інструменти державного сприяння забезпеченню фінансової безпеки розвитку сільського господарства у зарубіжних країнах

Серед існуючих інструментів прямої державної підтримки, яка стимулює забезпечення фінансової безпеки як галузі, так і національної економічної системи, в Україні використовується лише незначна частина із можливих, світовий досвід використання яких зазначив їх ефективність.

Забезпечення фінансової безпеки в сучасних умовах передбачає функціонування господарюючих суб'єктів сільського господарства в умовах кризи, тому бюджетна підтримка має бути направлена на вирішення відповідних завдань. Одним із розповсюджених інструментів бюджетної підтримки варто назвати бюджетну субсидію, сутність якої полягає у наданні державою прямого фінансового трансферту. Так, наприклад, досвід Сінгапуру передбачав надання грошової субсидії на працівників, що продовжують працювати на підприємстві, незважаючи на кризу. Це стимулювало роботодавців не проводити масштабних скорочень і стримати зростання рівня безробіття, забезпечити національну безпеку країни та фінансову безпеку галузей. У Японії для стримання зростання рівня безробіття було введено бюджетні субсидії господарюючих суб'єктів для збільшення нових робочих місць та збереження існуючих. Відповідний досвід був задіяний і у Словаччині. А у Англії бюджетні субсидії надавались підприємствам, які приймали на роботу тих працівників, які не були працевлаштовані протягом тривалого часу (півроку і більше).

Іншим інструментом державної підтримки фінансової безпеки розвитку галузі варто назвати надання цільових фінансових ресурсів, товарів або послуг на конкурсній основі (бюджетний грант), що передбачають виконання тих чи інших національних задач. Серед них підтримання інноваційної діяльності у США через програму SBIR (Small Business Innovation and Research program), що направлена на комерціалізацію технологічного потенціалу малих підприємств. Державні гранти дозволяють іноземним інвесторам в Польщі покращити якість продукції або ініціювати створення нової шляхом НДДКР, що сприяє поліпшенню інвестиційного клімату країни та підвищенню її інвестиційного потенціалу, і як наслідок, забезпеченню фінансової безпеки розвитку на галузевому рівні.

Бюджетні гранти надаються на створення та розвиток бізнесу, зокрема у Франції (*prime d'aménagement du territoire* для розширення або удосконалення діяльності підприємства) та Російській Федерації (гранти на створення підприємства, що спеціалізується на технічному обслуговуванні та ремонті автотранспорту, проектуванні, наданні консалтингових послуг тощо). З метою створення робочих місць ініціюють гранти у Чехії (близько 2,5 тис. дол. США на створення одного робочого місця; 25-45% – на підготовку та перепідготовку робітників, за умови перевищення рівня безробіття в районі на 50% національних показників середнього рівня) та Польщі (15,6 тис. польських злотих на одне робоче місце. Крім того, у сучасній світовій практиці велика увага приділяється екологічним проектам, реалізація яких підтримується державою у США, Франції, Польщі, Німеччині та інших країнах.

Важливою метою державного втручання в аграрну економіку на Заході є підтримка фінансових ресурсів сільгосптоваровиробників. Тому там розроблена особлива система фінансово-кредитного забезпечення сільського господарства, без якої воно не могло б існувати. Передусім для сільського господарства необхідним є пільговий кредит. Так, у Німеччині провідними кредиторами та розпорядниками

коштів аграрного сектора економіки є: Союз німецьких народних банків і банків товариств «Райффайзен», до складу якого входить більше 1470 кредитних товариств, що об'єднують в основному фермерів та інших підприємців, які працюють у сільській місцевості; система німецьких ощадних кас; сільськогосподарський рентний банк у Франкфурті; німецький іпотечний банк у Бонні; кредитний інститут відновлення у Франкфурті; приватні іпотечні банки.

Для фермерів Німеччини, які беруть участь у програмі інвестиційного стимулювання або Загальній програмі аграрних кредитів, пільгове кредитування здійснюється у вигляді позики з 1% річних або шляхом зниження позичного відсотка діючих кредитів на 4-7%. Сільськогосподарський рентний банк у Франкфурті-на-Майні пропонує фермерам пільгове кредитування за спеціальними програмами «Сільське господарство» та «Молоді фермери». Для молодих фермерів позики видаються у віці до 40 років за наявності п'ятирічного стажу. Кредити використовують як джерело капіталовкладень для ведення господарства, у виробничу інфраструктуру та для будівництва житла, для придбання орендованого господарства, компенсації затрат спадкоємців при вступі у їх володіння спадщиною, стимулювання фермерів, які відійшли від сільськогосподарської діяльності та ін. Інвестиції у молочному скотарстві фінансуються при утриманні до 120 корів, на відгодівлі свиней – за наявності до 1700 свино-місць, на відгодівлі птиці – до 50 тис. курей-несучок. Кредити не виділяються для конверсії боргів, додаткового придбання засобів виробництва та малоцінного, швидкозношуваного знаряддя [4].

Позички за програмою «Оновлення села» використовуються для збереження типового сільського ландшафту шляхом консервації, ремонту та перестройки сільськогосподарських споруд у зв'язку зі зміною спрямування їх використання. Право на отримання кредитів за цією програмою мають фізичні та юридичні особи, товариства та організації, а також групи, які об'єдналися для цієї мети. Різницю у пільговому кредитуванні рентний банк покриває із поточних прибутків. На фінансування позичок витрачається п'ята частина загального обсягу середньо – та довгострокових кредитів рентного банку.

Велику роль у сільському господарстві Нідерландів відіграє Рабобанк, який є другим за розміром у країні. Він організований як кооператив для обслуговування кооперативної системи АПК країни і забезпечує близько 90% банківського фінансування та кредитування сільськогосподарського виробництва. Умови видачі позичок встановлюються після аналізу діяльності кожного сільськогосподарського підприємства та переговорів банкіра з тим, хто бере кредит. Ставка відсотків дуже коливається і може бути змінена за період дії позички. Однак, за всіх цих умов кредит по суті є пільговим, оскільки банк підпадає під законодавство про кооперативи, що передбачає пільгове оподаткування та контролюється спілкою кооперативів. У Великобританії, в силу особливостей економічного та історичного минулого, її кредитно-банківська система – одна з найбільш розвинених у Європі. Для неї характерний високий рівень розподілу праці між різними фінансовими установами, широка розгалуженість і велика різноманітність різних типів фінансово-банківських інститутів. Через комерційні банки проходять різні державні субсидії країни та ЄС, що робить кредит у багатьох випадках пільговим. Найбільш крупні операції у сфері кредитування сільського господарства

здійснюють Ллойд Банк (Lloyd Bank), Мідланд Банк (Midland Bank), Барклай Банк (Barclay Bank) та ін. Фінансування інвестицій у сільському господарстві здійснюється головним чином за так званим перманентним кредитом – банкір і підприємець щорічно обговорюють ставку відсотка, розмір позички, вид заборгованості в залежності від економічного становища господарства [4].

Інвестиції відіграють особливу роль у забезпеченні розвитку галузей економіки, а також їх фінансової безпеки, тому залучення бюджетних грантів для покращення ефективності даного процесу використовується у багатьох країнах. Так, у Польщі відповідно до урядової програми на 2011-2020 рр. передбачено фінансування проектів, направлених на розвиток економічної системи, а саме її інноваційно-інвестиційний та конкурентоспроможний потенціали у розмірі 10-15% витрат бюджету країни, тоді як у Чехії передбачені державні гранти для стратегічних проектів у розмірі 5% витрат бюджету країни, окрім стандартних пріоритетів.

Також значно сприяє забезпеченню фінансової безпеки розвитку сільського господарства надання державних гарантій залучення кредитів на умовах платності, строковості, забезпеченості та відповідних гарантій, отриманих від інших суб'єктів господарювання. Такий інструмент бюджетної підтримки господарюючих суб'єктів

поширеною практикою у багатьох країнах, наприклад у Нідерландах, Великобританії, Канаді, але має високі ризики неповерненості, що порушує фінансову безпеку галузі, призводить до зростання бюджетних витрат й поглиблення державного боргу.

Варто зазначити, що сучасний стан сільського господарства свідчить про необхідність державної підтримки, яка, на нашу думку повинна реалізовуватися через державний венчурний фонд, спрямований на акумулювання та подальше використання вітчизняних та іноземних фінансових ресурсів.

Особливого значення в умовах нестабільності національної економіки та зниження платоспроможності вітчизняних покупців, відіграє розширення міжнародного співробітництва України за рахунок її виходу на світові аграрні ринки, а тому виникає необхідність посилення державної підтримки даного процесу для забезпечення фінансової безпеки розвитку галузі. Перенасичення вітчизняних ринків сільськогосподарською продукцією стимулює до пошуку нових ринків збуту, що за умови погіршення стану валютної безпеки дозволить підвищити рівень фінансової безпеки розвитку сільського господарства шляхом надходження валюти. За даними проведеного дослідження виявлено, що Україна має широку географію експорту, яка перевищує 50 країн.

Відповідно до окресленого вище, значення державної підтримки, як важливого фактору фінансової безпеки розвитку сільського господарства, є надзвичайно важливим, оскільки ефективність, стабільність та надійність інституційного середовища забезпечує формування фінансового, правового, конкурентного, правового та інвестиційного середовища діяльності підприємств галузі. Через нинішній стан фінансової системи України вплив держави у даному контексті поглиблюється, що пов'язано із міжнародною економічною інтеграцією та загальносвітовими трансформаціями. Це також відзначається на експортно-імпортних відносинах підприємств галузі.

Зважаючи, що зовнішньоекономічна діяльність впливає на стан фінансової безпеки, встановлено пряму залежність фінансового результату до оподаткування сільськогосподарських підприємств із обсягом експорту й імпорту сільськогосподарської продукції, проведеного за результатами 2010-2015 рр. (табл. 1-2).

За результатами даних кореляційної матриці залежності можна стверджувати, що зв'язок прямий та щільний: коефіцієнт кореляції фінансового результату до оподаткування та експорту становить 0,50719; фінансового результату до оподаткування й імпорту 0,58821; експорту та імпорту 0,87263. Результативною ознакою Y – є фін результат до оподаткування, фактори впливу (x_1 і x_2) – експорт та імпорт.

Отримане рівняння регресії матиме вигляд:

$$Y = -9,2836 - 0,0083 * X_1 + 0,8683 * X_2 \quad (1)$$

Отриманий результат підтверджує необхідність активізації експортних операцій та раціонального їх державного регулювання. Тому, першочерговим завданням державної підтримки фінансової безпеки розвитку сільського господарства повинно стати створення умов для конкурентоздатної експортної політики. Це забезпечить посилення фінансової незалежності галузі і сприятиме якісному розвитку.

Таблиця 1

Показники регресійної статистики залежності фінансового результату до оподаткування між експортом-імпортом сільськогосподарської продукції

Регресійна статистика	
Коефіцієнт множинної регресії R	0,588350237
Коефіцієнт детермінації R ²	0,346156001
Нормований коефіцієнт детермінації R ²	-0,307687998
Стандартна помилка	11,51081539
Спостереження	5

Таблиця 2

Дисперсійний аналіз залежності фінансового результату до оподаткування між експортом-імпортом сільськогосподарської продукції

Дисперсійний аналіз					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>
Регресія	2	140,294258	70,14712901	0,529416805	0,653843999
Залишок	2	264,997742	132,498871		
Всього	4	405,292			

Механізм реалізації державної підтримки агросфери через державну програму підтримки сільського господарства не в усіх випадках задовольняє конкретні потреби аграрних підприємств. Зокрема, ця програма має такі недоліки:

Механізми розподілу субсидій є неефективними. Якщо говорити про субсидії відсоткових ставок, уряду не вдається створити прозорість на ринку. Навіть коли фермер може отримати фінансування через банківський сектор, рішення про те, які сільськогосподарські компанії отримають відшкодування відсотка, приймає уряд.

Деякі програми уряду не мають успіху в наданні допомоги тим, кому вона надається. Якщо говорити про субсидії на ставки відсотку, то субсидії мають право отримувати, і у такий спосіб зменшити свої витрати на залучення фінансування, лише ті господарства, які вже співпрацюють з банками. Проте господарства, які мають труднощі в отриманні фінансів, не можуть подати заявку на отримання субсидії. У питанні лізингу обладнання не фермер, а виробники обладнання отримують вигоду від програми, оскільки таким чином мають підвищення попиту на свою продукцію. Позаяк ця програма відштовхується від пропозиції, а не від попиту, то фермери практично не мають доступу до техніки, яка їм потрібна. Для того, щоб дійсно вирішити потреби фермерів або інших сільськогосподарських компаній, необхідно, аби було проаналізовано поточні програми з надання підтримки та вивчено можливості щодо застосування інших підходів, які базуються на потребах ринку, як щодо ефекту, який був би спричинений програмою на потенційних отримувачів, так і щодо розробки методів розподілу інструментів надання допомоги. Також доцільно співпрацювати з учасниками процесу на ринку для вироблення прийнятних рішень.

Одним із цих прикладів може бути створення сільськогосподарського фонду гарантування повернення кредитів. Такий фонд пом'якшить частину ризиків фінансових установ, що працюють у сфері агрофінансів, відповідно покращить доступ до фінансів. Як тільки він запрацює на повну силу, це дозволить фінансовим установам збільшити обсяги операцій з аграрним сектором. З часом це навіть може зменшити вартість коштів для кінцевих користувачів через підвищення конкуренції, а також через меншу премію за ризик, яку фінансові установи включатимуть у відсоткові ставки. Крім усунення недоліків програм державної підтримки, необхідно знайти рішення для подолання інших перешкод, зокрема непередбачуване втручання на сільськогосподарські ринки через засоби обмеження експорту. Усунення цих перешкод приведе до більш прозорих ринків, більш сприятливого інвестиційного клімату та кращого доступу до фінансів.

Таким чином, серед головних зовнішніх факторів забезпечення фінансової безпеки розвитку сільського господарства є державна підтримка даного сектора, яка реалізується шляхом прямої та непрямой фінансової допомоги. Для забезпечення високого рівня фінансової безпеки розвитку галузі необхідно використовувати ефективні державні механізми сприяння експорту сільськогосподарської продукції, що підтверджується отриманими результатами кореляційно-регресійного аналізу, який виявив пряму залежність між фінансовим результатом діяльності галузі та обсягом експорту. Крім цього, державна підтримка фінансової безпеки розвитку сільського господарства повинна ґрунтуватися на пріоритетності продовольчої безпеки, і відповідно, бути направлена на зміцнення ключових позицій, що цьому сприяють. Отже, враховуючи провідний зарубіжний досвід до найпоширеніших інструментів сприяння зміцненню фінансової безпеки розвитку сільського господарства відносять бюджетну субсидію, бюджетний грант та державні гарантії залучення кредитів від комерційних банківських установ.

Список використаних джерел до п.1.6.

Пристемський О.С. Теоретичні та практичні засади фінансової безпеки сільського господарства України: монографія. Херсон: Айлант, 2017. 264 с.

- Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). Київ: Київ. нац. торг.-економ. ун-т, 2004. 759 с.
- Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». Київ: НІСД, 2015. 684 с.
- Гудзь О.Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: монографія. К.: ННЦ ІАЕ. 2007. 578 с.
- Непочатенко О.О., Боровик П.М., Бечко П.К. ПДВ-підтримка агробізнесу в Україні. Економіка. Управління. Інновації. 2015. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2015_2_14
- Пристемський О.С. Сучасний стан та дієвість державної підтримки сільського господарства. Електронне наукове фахове видання – міжнародний науково-практичний журнал «Фінансовий простір». 2017. №3(27). С. 32-38.
- Пристемський О.С. Вплив держави на економічну безпеку підприємств АПК. Економіка і управління: проблеми науки та практики: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 2-3 грудня 2012 р. Київ: Видавництво «Герда», 2012. С. 288-289.
- Пристемський О.С. Вплив податкової політики на забезпечення економічної безпеки підприємств. Актуальні аспекти розвитку підприємств аграрної сфери: облік, аудит та фінансування: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф., 18-19 жовтня 2013 р., т. 1. Херсон: РВВ «Колос», 2013. С. 47-49
- Пристемський О.С. Фінансове забезпечення розвитку сільського господарства як фактор його фінансової безпеки. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Економіка і менеджмент. 2017. С.18-21.
- Спеціальний режим ПДВ для аграріїв з 2015-го. URL: <http://24ukrnews.com/ekonomika/2014-09-30/specialyniy-regimpdv-dlya-agrarijiv-z-2015-go>.
- Robert J.B. Government Spending in a Simple Model of Endogenous Growth. The Journal of Political Economy. 1990. Vol. 98, № 5, Part 2: The Problem of Development. URL: http://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/3451296/Barro_GovernmentSpending.pdf?sequence=4.

Наукове видання

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА
ОПОДАТКУВАННЯ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ
ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ**

Колективна монографія

ISBN 978-966-630-227-7

За загальною редакцією д.е.н., професора Л.О. Мармуль
Відповідальний за випуск – А.Ж. Сакун
Технічний редактор – Дудченко С.Г.

Віддруковано з готових оригінал-макетів.
Підписано до друку 30.05.2019 р. Формат 60 x 84 1/16.
Папір офсетний. Друк різнографія. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 20,1. Наклад 300 прим.

Віддруковано в ТОВ “Айлант”,
73000, Україна, м. Херсон, пров. Пугачова, 5/20.
Свідоцтво про реєстрацію ХС №1 від 20.08.2000 р.
Тел.: 050-396-08-91.